

11. Тихий О. Словник мовних покручів: Наукове видання [Текст] / О. Тихий / Упор. і редактор Овсієнко В. – Донецьк: Товариство ім. Олекси Тихого, 2009. – 108с.

12. Тихий Олекса. Думки про виховання / Вступне слово канд. філолог. наук Пустової Фені Дмитрівни – Донецьк: Норд-Комп'ютер. – 2011. – 84 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://torba.etnoua.info/>

13. Хто ж такий Олекса Тихий. Статті, спогади, роздуми / ред. –уклад. Фіалко Є. Б. [Текст]. – Дружківка, 2008. – 40 с.

14. Яновська Л. Годинник Олекси Тихого / Л. Яновська // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 206. – 9 листопада. – С. 7.

15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://olexa.org.ua/ukr/persons/o_tykhy.htm

16. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/19110522/pedagogika/komenskiy_suchasna_pedagogichn_a_nauka

*Токаленко З. В., Стецюра Н. В., Карасава Л. А.
(сmt. Брацлав, Немирівський район,
Вінницька область)*

ОЛЕКСА ТИХИЙ – ПЕДАГОГ ТА МОВОЗНАВЕЦЬ

Наш день завтрашній формується сьогодні. І тому майбутнє України як держави залежить від того, чи буде підростаюче покоління усвідомлювати свою

місію – бути українським народом. Україні потрібні люди, які б спиралися на глибинні національно-виховні традиції нашого народу.

Виховання національної свідомості неможливе без висвітлення проблеми добра й милосердя, патріотизму і любові до рідної землі.

Національне виховання молоді передбачає надання широких можливостей для пізнання історії України та її митців. «Неголосного» за життя, приречене тоталітарним режимом на посмертне забуття, не відомого широкій публіці і в наступні часи, Олексу Тихого сьогодні визнано одним із найвизначніших педагогів, правозахисників ХХ століття.

Ситуація, що склалася навколо український діячів тоталітарного періоду, нагадувала відомий сюжет народних казок, коли герой доходив до каменя з написом: «Направо підеш – живим будеш, але позбудешся коня, наліво підеш – багатим будеш, прямо підеш – смерть знайдеш». Олекса Тихий пішов прямо. Він говорив і писав правду! «Я – для того, щоб жив мій народ, щоб підносились його культура. Я – для того, щоб мої земляки – донбасівці давали не лише вугілля, сталь, прокат, машини, пшеницю, молоко та яйця. Для того, щоб моя Донеччина давала не тільки уболівальників футболу, учених-безбатченків, російськомовних інженерів, агрономів, лікарів, учителів, а й українських спеціалістів, українських письменників, українських композиторів та акторів».

Олекса Тихий – відомий радянський дисидент, публіцист та правозахисник, один з членів-засновників Української Гельсінської групи, був педагогом за фахом та за покликанням.

О. Тихий, як студент філософського факультету Московського університету, мав можливість спеціалізуватися з марксистсько-ленінської ідеології, щоб стати дипломованим викладачем вишу. Такий вибір фаху відкрив би йому можливість задовольнити свій потяг до педагогічної діяльності й робити кар'єру науковця. Але Олекса Тихий ще молодим вирішив, що в компартію вступати не буде, бо його дуже бентежила доля рідного українського народу. Саме цей фактор визначив життєву долю патріота.

Після захисту дипломної роботи про педагогічний досвід А. С. Макаренка, О. Тихий повертається на Донеччину, щоб працювати в школі. Працював учителем у школах Запорізької та Сталінської областей, викладав історію, українську мову й літературу, фізику й математику. Це був універсальний учитель, який міг і хотів створити свою школу. Він було запропонував райвно, що бере клас і веде в ньому всі дисципліни і виховання. Звичайно, цього йому не дозволили. А згодом усунули від гуманітарних дисциплін.

Як педагог Олекса Тихий сформував свої погляди на величезному опрацьованому в Москві матеріалі: історія світової філософії, історія світової педагогічної думки, спадщина видатних українських та російських письменників і вчених-філологів. Як обов'язкова норма для учнів було сприйняте висловлювання Рене Декарта: «Читання книги – це ніби розмова з найкращими людьми». У статті до «Радянської освіти» О.І. Тихий знайомить своїх сучасників із системою чеського мислителя і педагога Яна Амоса Коменського.

Педагог О. І. Тихий докорінно відрізнявся від своїх сучасників передусім тим, що дбав не лише про поєднання навчання з вихованням. Головним завданням для нього було виховання українців-патріотів, боротьба проти денационалізації народу.

О. Тихий підготував книгу висловлювань видатних людей світу про рідну мову «Мова народу – народ», написав статті «Думки про рідний донецький край», «Роздуми про долю української мови та культури в Донецькій області», «Вільний час трудящих». О. Тихий уклав словник мовних покручів Донеччини. У своїх творах виступав за відродження української мови та культури на Донбасі, проти політики русифікації в Україні. Його перу належить низка публіцистичних праць з педагогіки.

Цей видатний учений вважав обов'язковим зв'язок виховання з навчанням різними мовами – спочатку рідною, потім латиною – як мови науки і культури того часу, ділив навчання дітей на 4 етапи. Після першої материнської школи в 7–12 років була школа рідної мови. Однодумець Д. Багалія, О. Потебня доповнював: вивчення іноземної мови (російської теж) слід починати не з другого класу, а з 5-го–6-го, коли дитина оволодіє рідною мовою і в неї сформується артикуляційна база.

Максималістом був Олекса Тихий і як педагог. Він вважав, що вчитель повинен бути в змозі викладати усі предмети за програмою середньої школи. Вимога в принципі розумна, але спробуй поставити її перед педагогічним колективом, як усі висловлять обурення таким «ворогом середнього вчителя». Сам він був людиною сильною,

обдарованою і зовсім не здатною до конформізму. Незважаючи на позитивну і конструктивну спрямованість його особистості, місця такому в системі радянської освіти не було. Уся його енергія спалювалась у протистоянні з офіційним фальшем, беззаконням і малокультурністю.

Молодий педагог відразу привернув до себе увагу своїм неприйняттям формального підходу до викладання. Мав постійні конфлікти з дирекцією через відсоток успішності, воював з приписками. Про нього заговорили як про дивака, що застосовує нетрадиційні методи та форми навчання [2]. Так, наприклад, він вважав, що треба іноді дозволяти дитині пропускати школу, вимагаючи, натомість, максимально використовувати цей час удома, виконуючи індивідуальну програму. Педагог поділяв думку В. Сухомлинського, щодо важливості і необхідності роботи з учнями не лише в класі, але і поза його межами. Сам люблячи мандрувати, розумів як багато може дати дитині мандрівка просторами рідного краю, з цікавими бесідами і зустрічами. За спогадами М. Гориня, «...міг узяти з собою групу кращих школярів і майнути з ними на два-три дні серед чверті, робочого тижня, поставивши перед ними завдання заздалегідь вивчити матеріал, який вони пропускають... Після першої вилазки школа гула від захоплень і обговорень. Число бажаючих зростало дуже швидко» [2].

У Олексі Тихого – педагога червоною ниткою проходить теза про велику любов до дітей, а також про те, як зробити з них людей в повному розумінні

цього слова, про кропітку працю педагогів, батьків, суспільства, громади.

Людина колосальної інтелектуальної потенції і видатного педагогічного хисту, Олекса Тихий за умов колоніального режиму не міг стати великим педагогом і вченим, бо замість кафедри мав каторгу. Не став він і державним діячем, бо «в нашім краю, Богу милім», ворог старанно пильнував, щоб з-поміж нас не виростили провідники нації, які могли б вивести свій народ «на ясні зорі, на тихі води». Однак Олекса Тихий збувся як людина, як українець, якому віддаватимуть шану й ті, що житимуть після нас, бо підуть вони у мандрівку століть з його духа печаттю (І. Франко).

ЛІТЕРАТУРА

1. Овсієнко В. Олекса Тихий. Справжній донецький українець [Електронний ресурс] / В. Овсієнко // Українська правда. – 2013. – 16 серпня. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/02/3/70406/>

2. Горинь М. Олекса Тихий – портрет зблизька [Електронний ресурс] / М. Горинь. – Режим доступу: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/operaciavisla/oleksatihijportretzblyzkaavtorgorinmihajlo>.

3. Тихий О. Домашні завдання [Текст] / О. Тихий // Тихий Олекса. На перехресті думок / [упоряд. Л. Огнева]. – Донецьк: «Смолоскип», 2013. – 444 с.

4. Тихий О. «Домашні завдання» з перешкодами [Текст] / О. Тихий // Там само.

5. Тихий О. Редакції газети «Радянська освіта» [Текст] / О. Тихий // Мова – народ. – К. : Смолоскип, 2007. – 416 с.

6. Тихий О. На перехресті думок [Текст] / О. Тихий // Тихий Олекса. На перехресті думок / [упоряд. Л. Огнева]. – Донецьк: «Смолоскип», 2013. – 444 с.

7. Тихий О. Про проблеми реформи шкільної освіти [Текст] / О. Тихий // Там само.

8. Малярчук Н. Проблема русифікації освіти на Донеччині в публіцистичній спадщині Олекси Тихого [Текст] / Н. Малярчук // Історичні і політологічні дослідження. – 2014. – № 1–2. – С. 52–58.

9. Тихий О. Думки про рідний донецький край / О. Тихий // Олекса Тихий: Думки про рідний Донецький край / [упоряд. В.В. Овсієнко, М. В. Олійник, В. Ф. Півень, Є. Б. Фіалко]. – Донецьк: Донеччина, 2012. – Т. 1. – 416 с.

10. Тихий О. Словник мовних покручів [Текст] / О. Тихий. – Донецьк: Товариство ім. Олекси Тихого, 2009. – 107 с. 11. Тихий О. Мова – народ [Текст] / О. Тихий. – К. : Смолоскип, 2007. – 416 с.